POPÜLER SİNEMA VE TÜRLER

Dr. Öğr. Üyesi Yasin Nar

POPÜLER SİNEMA NEDİR ?

Popüler Kültür Nedir

- Popüler Kelimesinin Etimolojik Kökeni; Latince Populus «halk, kamu, Cumhur»
- Fransızca; Popularie halka ait, halka uygun, halkça sevilen söcüğünden alıntıdır.
- Popüler Kelimesi 1924 Tarihli Yeni Türkçe Lügatta «halkça sevilen» manasındadır

19.YY ile birlikte sanayileşmiş toplumlarda, üretim koşullarının gelişmesiyle birlikte ortaya çıkan kitle toplumuna ait kültür olarak kabul edilir.

Türk Sosyolog Ünsal Oksay; Popüler Kültürün "alt sınıfların üst sınıf yaşam biçimine özenmelerini dile getiren, oyalayıcı nitelikli fantazyaların ifadesi olan bir olgu" olduğunu söyler

Fantazya: Hayal gücünün sınırsız bir özgürlükle ortaya koyduğu düşünce yada bunlarla donatılmış sanat yapıtı



Popüler Kültürü olumlayan görüşler; bu kavramın otantik öğeler içermesi yaratıcı ve özgürleştirici yanlarının bulunduğunu söylerler

Otantik: eskiden beri var olan özelliklerini koruyan ve orijinal olan

Popüler Kültürü Olumsuzlayan Görüşler

Popüler Kültürün yüksek sanat zevklerine sahip seçkinci kültürün (yada yüksek kültür) karşıtı olarak kolay tüketilen, bayağı zevklerin kültürü olduğunu savunup kitle kültürünün de popüler argümanları kullanarak, izleyiciyi pasifize eden, manipülasyon amaçlı bir kültür endüstrisi aracı olduğunu vurgularlar

«Manipülasyon amaçlı bir kültür endüstrisi aracı olduğunu vurgularlar» «PROPAGANDA»





Günümüzde Kitle İletişim araçları tarafından yaygınlaştırılıp meşrulaştırılan popülerlik katından kitleselliğe ulaştırılan kitle kültürü, başat kültürün, etkinleşmesi için kullanılan bir manipülasyon aracıdır. Bunun sonucunda birey yadsınarak kitle insanı üretilmiştir. Sanat gerçek anlamının kültür endüstrisi yoluyla çarpıtılması ile modern öznenin edilginleştirilmesine neden olan etmenlerden biri haline gelmiştir

Yadsıma: Yok sayma

Edilgen: Etkilere açık, etkiye uğrayan Başat Kültür: Egemen Kültür

Bu anlamıyla Kültür Endüstri, kitle insanının üretim süreçlerine katılımını garanti altına alan ve gerçek dünyadaki konumunu fantazyalara kaçmasını sağlayan bir sistemdir. Kültür endüstrisinin kullanımındaki sanat ürünü de, temel işlevi rahatlama ve eğlendirme olan tüketim metasına indirgeyerek kullanılan bir araç haline gelmiştir. Bu duruma uygun belirgin örnekler, tohumları 19.yy da atılan gelenekel sinema verilebilir

Kitle Kültürü Nedir ?

Leo Lowenthal'in görüşlerine göre Popüler Kültür ve kitle kültürü aynı şeyler değildir. Frankfurt Okulundan Lowenthal Popüler kültürün edilgin olsa da bir özgürleşim söylemi barındırdığını vurgular.

Kitle toplumunun oluşmaya başlamasıyla popüler kültürün ardından kitle kültürü de gelişmeye başlar. Bazı çevrelerce eş anlamlı da kabul edilebilen bu iki kavram arasındaki temel fark, popüler kültürün sanayileşme ile birlikte, modern kitle toplumlarındaki özellikle kitle iletişim araçlarınca yaygınlaştırılan biçimin 'kitle kültürü' halini alması olarak belirleyelim
Kitle = İnsan Yığını

Yüksek Sanat

Popüler Kültür (Kitle Kültürü)

- EĞLENCE
- ENDÜSTRİ
- MANİPÜLASYON

(PROPAGANDA)

Yüksek Sanat

Popüler Kültür (Kitle Kültürü)

- EĞLENCE
- ENDÜSTRİ
- MANİPÜLASYON

(PROPAGANDA) SANAT İÇİN SANAT

TOPLUM İÇİN SANAT ?

Popüler Sinemanın Ortaya Çıkışı

Popüler Filmler Kapitalizmin kurallarına göre yapılanan sinema endüstrisinin, yepyeni bir teknolojiyi kullanan kültür endüstrisinin ilk gerçek ürünleridir. Bu sistem, ilk günlerden itibaren film türlerini de devreye sokarak gangster, western, hatta bilimkurgu bile olsa sıradan, yaşanan, yaşanabilecek olan gündelik konulara bağlantılarını kurmuş ve çok kısa bir süre içinde milyonlarca sıradan insan tarafından benimsenmiştir

FORD OTOMOBİL FABRİKASI 1904

Piquette Street Detroit, Michigan

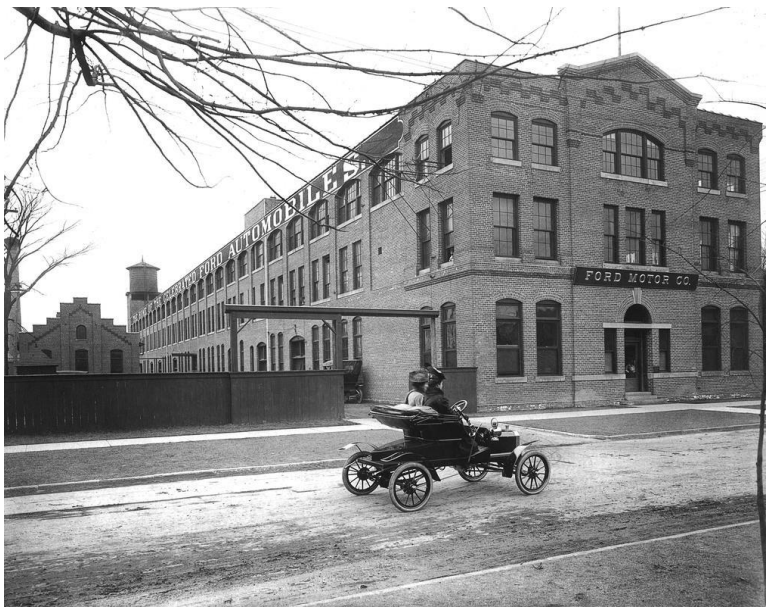



NESTOR FILM 1912

ESSENAY FILM 1904

located in the Hollywood area of Los Angeles







Tür filmleri yinelemelere dayanır ve kolay anlaşılırlar; soyut kavramları irdelemez,hakikatin sorgulanmasına yer vermezler. Tür filmlerinin ortak özellikleri ¨benzersiz¨ olma kıstasına uymaz Bu nedenle tür filmleri, sinemanın İtibarını kazanmasından sonra bile ciddiye alınmaya değer bulunmamışlardır





Bu yaklaşımın arkasında önemli bir sanatsal ve düşünsel geçmiş, zaman içinde hakikatmiş gibi algılanan geleneksel açıklamalar vardır

Görselliğin gücünü sonuna kadar kullanan sinema, müzik, resim, dans gibi sanat dallarını bünyesinde barındıran bütüncül bir sanat olarak diğer sanat dallarından daha çok kültürel kodun taşıyıcısıdır. Sinema salt bir sanat aracı olarak değil içerdiği kültürel sosyal ve siyasal

kodlarla da büyük önem taşımaktadır. Sinema içinde doğduğu toplumu ve onun oluşturduğu kültürü anlatmaktadır

Sinema tüm sanat dallarını içinde toplayan bir sanat dalı, geniş kitlelere seslenen bir kitle iletişim aracı insanlara büyük paralar kazandıran bir ticaret alanı, kullandığı teknik araç-gereç ve çalıştırdığı insanlarla devasa bir endüstri durumundadır. Aynı zamanda, ideolojik propaganda için sihirli ve çok etkili bir yöntemdir. Günümüz dünyasının güçlü kitle iletişim araçlarından biri olan sinema kendi büyüsü içinde anlattığı sosyal, tarihi ve ideolojik öykülerle bazen toplumun yansıması olmuş bazen de topluma yön vermiştir.

Bir kelime ile başlayan öykü, senaristin ve yönetmenin süzgecinden geçerek film yapım elemanlarının katkısı ile kendi evrenini oluşturur Seyirci misafir olduğu bu evren ile kendi evrenini kesiştirir. O kesişim kümesi ne kadar büyük olursa olsun katarsisin etkisi de o kadar güçlü olur ve sinema seyircisi o kadar mutlu-mesut ayrılır sinemadan

«Gün boyu hepimiz aynı evrendeyiz, uyurken herkes kendi evrenine çekilir »

Katarsis Nedir

Arınma yada temizlenme olarak ifade edilen Katarsis terimi, ilk çağ Yunan felsefesinde ruhun tutkularından arınması anlamında kullanılmıştır. Başlangıçta daha çok dinsel içermeleri olan katharsis teriminin sanat yoluyla duyguların boşaltımı kişinin estetik deneyimler aracılığıyla olumsuz duygulardan arınması anlamındaki kullanımı ise Aristoteles'e dayanmaktadır

Aristo bu tanımı ile sanatın görevinin sadece estetik bir haz üretmekle kalmayıp aynı zamanda ahlaki bir duruluk yaratmak olduğunu vurgulamaktadır Sinemanın klasik anlatı yapısı her ne kadar beyaz perdenin bir endüstri haline dönüşmesi ile ortaya çıkmış olsa da içerik bakımından temelleri Aristoteles'e kadar dayanmaktadır

İnsan ruhunun fazlalıklarını bir dengeye götüren korku ve acıma duygularından temizlenmeyi (arınmayı) ifade eden bu psikolojik süreci Aristo şöyle ifade eder; Tragedyanın amacı acıma ve korku duygularını harekete geçirerek ruhu kendi tutkularından arındırmaktır

Tragedia: Antik Yunanda bir opera türü

Mimesis: Aristo'ya göre kavramın özünü oluşturan taklit, basit bir kopyacılıktan ziyade yeniden üretmek ve yansıtmak anlamını da taşımaktadır. Aristo ressam şair gibi pek çok sanatçının, taklit eden bir tasvirci olduğunu belirtir. Aristo'ya göre sanat doğanın basit bir taklididir. Bunula birlikte, sanatçıya yeniden yaratma imkanı da sağlamaktadır

Mimesis ile yaratılan taklidin ardından, katarsis ile ortaya çıkan arınma, Aristo'ya göre sanatın amacını oluşturmaktadır. Antik Yunan'da gerçekleştirilen Tragedyalarda seyircinin kendisini oyuncunun yerine koyması ve korkulardan acılardan arınması bu zihinsel sürecin ilk örneklerini oluşturmaktadır

Günümüz sinemasının klasik anlatı yapısında da acıma ve korku duyguları seyirciye yöneltilecek arınma gerçekleştirilmektedir. Kişi kendisine gösterilen temsili izlerken içinde bulunduğu durumdan dolayı karaktere acır, fakat kendisiyle özdeşleştirdiği noktada acı, yerini endişeye ve zorunluluk halini alan katarsise bırakmaktadır

Bu Noktada; sinema perdesinden yansıyan sembolik gerçekliğin bir ben'e dönüşür, fakat bu dönüşüm elbette bedensel olarak değil, karakterlerle özdeşleşmeye ve perdede aktarılan kimliğin özne adlandırılmasına karşılık gelir. Seyircinin özdeşleştiği film kahramanı, film

içerisinde bir çok tehlike ve problemle karşılaşmaktadır. İzleyici de bu karakter ile kötülüğe, hırsızlığa, tecavüze, haksızlığa uğramaktadır.

Bunun sonucunda seyirci kendi yaşamından uzaklaşarak filmin süresi kadar başka bir yaşantının içerisine girmekte ve bu süreçte kendi yaşantısını unutarak, film kahramanı ile katarsise ulaşmaktadır

Sinema Türleri

Tür Nedir? İnsanoğlu çevresindeki varlıkları, nesnelerini ve zaman içinde ortaya koyduğu ürünleri inceleyip araştırmak, tanımlamak için sıfatlandırma yani türlerine ayırma yöntemine başvurmuştur.

Akla dayanarak ve aklın geliştirdiği yöntemlerle dünyanın açıklanmasında sınıflandırma işlemi, doğa bilimlerinden başlayarak önemli bir yer tutmuştur. İnsanın, çevresindeki varlıklara ilişkin bilgisini geliştirebilmek ve onlar üzerindeki denetleme gücünü arttırabilmek amacıyla bu varlıkları benzerliklerine ve farklılıklarına göre sınıflandırarak grup grup ele alması, ona düzenli bir inceleme olanağı vermiştir.

Tür kavramını tanımlamaya çalıştığımızda ilk olarak karşımıza biyolojik tür tanımları çıkmaktadır. Tür, ortak özellikler taşıyan, aynı veya yakın gen havuzunda bulunan biyolojik gruptur.

İkinci olarak ise edebi türler dikkati çekmektedir. Edebi türleri ilk olarak nazım ve nesir şeklinde ikiye ayırmak mümkündür.Nazım, edebiyatın şiir ve şiirsel türlerini kapsarken (Şiir, destan, ağıt…) Nesir şiir dışındaki düz metin şeklinde genel olarak ifade edebileceğimiz türlerini kapsar.(Roman, öykü, tiyatro, deneme…)

Sinema ve Tür İlişkisi

Tarihin getirdiği zengin birikimi şimdi ve gelecek ile harmanlayan sinema, kendine özgü teknikler ile türleri de kullanarak başarılı hikayeler anlatmıştır ve anlatmaktadır. Filmlerin kurmaca anlatılar haline gelmesi binlerce yıllık sürecin devamı, mitler, fantaziler, düşler, ütopyalar yaratma gereksiniminin bir sonucudur.

Tür dilimizde Fransızca bir kelime olan “genre” (okunuşu: janra) karşılığı olarak kullanılmaktadır. “Aslında genre daha çok cins, ‘aralarında benzer, ortak özellikler bulunan varlık ve nesnelerin topluluğu’ anlamına gelmektedir.

“Sinemada tür, esas olarak, konu açısından benzer özellikler taşıyan, ortak yol yöntem kullanan, denenmiş olduğu için zarar riski düşük filmleri kapsayan bir terim olarak ortaya çıkmıştır.”

Sinema türlerinin kendi kalıpları, klişeleri, dekorları, mekanları, karakterleri, müzikleri ve özellikleri vardır. Türk sinema eleştirmeni ve kuramcısı Nijat Özön, tür ile çeşitli yönlerden benzerlik gösteren, yapıları birbirini andıran, ortak nitelik, özellik ve öğeler taşıyan filmlerin gruplandırılmasını ifade etmektedir.

“(Barry K. Grant) ‘basit olarak ele alındığında tür filmleri, yineleme ve çeşitleme yoluyla, benzer öyküleri benzer durumlardaki benzer karakterlerle anlatan ticari filmlerdir.” diyerek tür olgusuna daha sık rastlanan bir tarzda yaklaşmaktadır.

Yazar Andrew Tudor, bir türü belirleyen şeylerin yalnızca filmlerin kendilerine içkin niteliklerinden kaynaklanmadığını, aynı zamanda üretildikleri ve değerlendirildikleri kültürlere de bağımlı olduklarını eklemektedir. Kültürel uylaşımların önemini böyle vurguladıktan sonra, türün 'hep birlikte tür olduğuna inandığımız şey' olduğunu ileri süren Tudor, film türlerinden en iyi biçimde, film grupları ve filmleri üreten kültürlerle, bunları seyreden kültürler arasındaki ilişkinin incelenmesinde yararlanılabileceğini belirtmektedir."

Sinema ve tür ilişkisini sinema endüstrisinin bir gereği ve sonucu olarak gören yaklaşımlarda mevcuttur. Dudley Andrew bu görüşü savunan araştırmacılardandır.

Andrew, sinema endüstrisinin türler vasıtası ile önce arz oluşturduklarını sonra da bunu karşıladıklarını ifade eder. Bu ekonomik yapı içerisinde tür sineması her zaman desteklenmektedir.

Sinema Yazarlı Christine Gledhill de türleri endüstri içinde tanımlar. "Her biri, kendilerine ait görsel imgelem, olay örgüsü, karakter, çevre, anlatısal gelişim tarzları, müzik ve yıldızlar açısından fark edilir uylaşım dağarcıklarıyla türler, endüstri için izleyicinin beklentisini önce den tahmin edilebilir hale getirirler.

En genel ifade ile tür filmleri belli ortak noktalarda buluşur ve seyircilerini memnun ederler. Tüm benzerliklerin her filmde bulunması gerekmez. Türün bazı unsurları ihmal edilebildiği gibi zaman içinde bazı özellikleri de döneme göre değişime uğrayabilir. Bu bilinçli yapı bozumu yine türe zenginlik katmaktan çok ticari bir tutumun sonucudur

Örneğin korku filmlerinin önemli alt türlerinden biri olan Vampir filmlerinde vampirlerin karanlıkların efendisi olmaları, sadece geceleri ortaya çıkmaları miti son dönem filmlerinde gündüzleri de gezebilen, yakışıklı ve daha iyimser şeklinde özdeşleşebilecek karakterler kimliğinde değişmiştir. Blade ve Alaca Karanlık Kuşağı'nın bu değişimde etkisi büyüktür. Bu da alt tür içinde klasik vampir filmleri ile modern vampir filmleri şeklinde bir ayrımın ortaya çıkmasına vesile olmuştur.

"…türler arasındaki sınır her zaman çok kesin olarak belirgin değildir, sık sık iç içe geçerler ya da birbirlerine yaklaşırlar (korku filmlerinde fantastiğe yaklaşmak gibi), hatta bir tür kendi içinde çeşitli diğer türlere de bölünebilir; örneğin bilim-kurgu filminin alt türleri;

- steampunk
- dieselpunk
- post apokaliptik
- distopya

Tudor'a göre de türün sınırlarını kesin olarak çizmek hiçbir zaman mümkün olmayacaktır çünkü tür, her şeyden önce toplumsal bir inşadır ve bu nedenle, sürekli bir "yeniden biçimlenmeye" konu olmaktadır bütün türler birçok parçaya bölünmüştür ve birçoğunun sınırları birbirleri içine geçmektedir. Ayrıca, bir türün içinden bir başkası filizlenip miras aldığı özellikleri yeni biçimler haline getirerek kendini inşa etmektedir. Dolayısıyla, birçok tür için melez sözcüğünü kullanmak olasıdır

"…bir türsel rejimin parçaları olan türler, süreçsel doğalarıyla değişim geçirir, gelişir ve birbirlerinden bazı ögeleri ödünç alır ya da birbirlerinin sınırlarını aşarlar; böylece, çeşitli melezler ortaya çıkar dramatik komedi, erotik dedektif filmi, psikolojik dram gibi. Özellikle otuzların öncesinde tek bir tip yani bir aşka ilişkin-olay örgüsü içerdiklerinden, neredeyse tüm Hollywood filmleri melezdir."

“Zaman zaman, kısa bir dönem için belirli bir grup film, çoğu kez bir türün içinden doğup sıyrılmakta, kendi başına özgünlük kazanmaktadır. Aksiyon başlığı altında Casus filmleri, dövüş sanatları filmleri, yol, takip, felaket filmleri.

Temel olarak ise sinema türleri tekrarlara dayanan ve kolay anlaşılan bir yapıya sahiptirler. Seyircinin anlayabilmesi, benimseyip özdeşleşebilmesi için bu gereklidir. Zaten bu şartlar sağlanır ise seyirci o türü isteyecek ve takip edecektir. Sinema endüstrisi de bu talebi karşılamak için aynı türde filmler üretecektir. Döngü bu şekilde zamanın gerekleri doğrultusunda şekillenerek ve yenilenerek devam edecektir.

“Pek çok sinema yazarının belirttiği gibi, film türlerini sabit formüller listesi olarak görmek ciddi bir yanlıştır. Türler, seyirciyle izleme sırasındaki ilişkiyi de kapsayan değişken süreçlerdir. Popüler kültür endüstrisi her türlü toplumsal ve kültürel oluşumla canlı bir etkileşim süreci içinde var olduğundan, dalgalanmalara karşı da çok duyarlıdır… film türlerinin uylaşımlarında zaman içinde ortaya çıkan değişimi, bazı türlerin neredeyse yok oluşunu, bazılarının tümüyle farklılaşarak yeni biçimler almasını, bazılarının ise zenginleşip alttürlerini yaratarak varlığını sürdürmesini açıklamaktadır.”

Post-modern sürecin getirdiği bu çok yönlülük ister istemez sinemaya da yansımıştır. Hem pre-prodüksiyon, hem prodüksiyon hem de post prodüksiyon süreçlerinde yaşanan dijitalleşme, maliyet ve iş gücünde azalmayı sağlarken kaliteyi de arttırmıştır. Donanımlı ve yeni dünyaya entegre sinema seyircilerinin ise hu süreçte beğeni seviyeleri yükselmiş, çeşitliliği artmıştır. Daha farklı, daha heyecanlı daha korkutucu, daha eğlenceli, daha gizemli daha nefes kesen sinema türleri beklenir olmuştur. Post-modern hayatın getirdiği çok yönlülük baskısı sinema türlerinden de aynı filmde birçok türün bir arada olması düşüncesini getirmiştir.

Özellikle ticari düşünen sinemacılar popüler sinema ürünlerine bu çok yönlülüğü ya da çok türlülüğü yansıtmışlardır. Popüler filmler tek bir türün içinde kalmak yerine farklı türleri harmanlayan karışık bir yapıya bürünmüşlerdir. Bu sayede seyirci farklı türlerdeki filmleri tek tek izleyerek aldığı zevki tek bir filmde alabilmektedir. Her film için geçerli olmayan bu düşünce ticari sinemanın en büyük beklentisidir ve temel amaç farklı tür izleyicilerinin tek bir filmde buluşturarak daha fazla seyirciye ulaşıp daha fazla para kazanmaktır. Bu süreç yani pek çok türe aynı anda gönderme yapıp her yaş ve kesimden seyirciye aynı anda seslenmeye çalışmak; önce parçalanan, sonra da sayısal olarak azalan sinema seyircisini yeniden homojenleştirmeye yönelik bir çabadır.

İnsanoğlunun hayallerini, hikayelerini, geçmişini, sorunlarını daha kaliteli daha güzel ve daha gerçekçi yapmak artık daha maliyetlidir. Sinema zevki belli bir noktaya ulaşmış, farklı iletişim ve ilgi alanlarının ortaya çıktığı, meşguliyetlerin arttığı günümüz dünyasında seyirciyi sinemaya sokmak için ciddi yatırımlar yapmak gerekmektedir. Bu sebeple çekilen filmlerin zarar etmemesi için seyirciyi ikna edecek içeriklere ve tekniklere sahip olması gerekmektedir. Sertleşen rekabet ortamında hem para kazanıp hem de kaliteli ürünler ortaya koymak için tercih edilen yöntemlerden biridir çok türlü filmler çekmek.

Türlerin doğuşunda en önemli unsurlardan biri Hollywood’tur başka bir ifade ile stüdyo sistemidir. Türlerin doğmasına neden olan şey stüdyo sisteminin standartlaşma ve ürün farklılaştırmaya yönelik ikili gereksinimidir.

Stüdyo Sistemini ise en etkili olarak kullanan sinema Hollywood (Amerikan) Sineması olmuştur. Kuruluşundan bugüne ticari bir anlayışı ile hareket eden Hollywood sineması,

sinemanın ilk dönemlerinden filmleri daha iyi pazarlayabilmek için sınıflandırmalara gitti. Sınıflandırdığı filmler için broşürler bastırdı ve reklamlar yaptı.

Bu sınıflandırmalar sinema endüstrisinin işleyişini büyük kolaylık sağlıyor ve hızlandırıyordu. “Bu, bir yandan tanıtım olanaklarının devreye sokularak film kiralama işlerinin hızlanmasını sağlarken; öte yandan da ‘tüketici’ den gelecek besleyici geri bildirimin değerlendirilmesini kolaylaştırıyordu.

Stüdyo sisteminin desteklediği ve seri halde ürettiği tür filmleri, kitleleri sinemaya çekmekte idi. Belli kriterlere göre sınıflandırılan filmlerin gişe de hüsrana uğramaması için sisteme büyük katkı yapmaktadır.

Filmlerin türler olarak ayrılması, Studio system için piyasaya çıkacak filmlerin denetlenmesinin başka bir biçimini de oluşturmaktadır. “Gerek filmlerin seyircilerin isteklerine uygunluğunun, gerekse çeşitli yapımlarda kullanılan sanat insanlarının (yönetmenler, senaryocular, oyuncular, kostümcüler vb.) uygunluğunun anlaşılması, bu yolla hem kolay olmakta hem de çok ucuza gelmektedir.”



İlk dönemlerde bazı stüdyolar günümüzde ise bazı şirketler belli türlerde ustalaştılar. Belli yönetmenler de belli türler ile anılmaya başlandı. “Paramount ve incelikli "Avrupai" güldürüler; Universal ve korku filmleri; Warner Brothers ve gangster filmleri, Westernler; MGM ve müzikaller gibi.”

Baskı ve sansürden çekinen sinemacılar, belli türlere yönelmişler ve o türlerin popüler olmasına katkıda bulunmuşlardır. Bu çoklu üretim sürecinde sansür mekanizması da filmleri belli kriterlere göre sınıflandırmak zorunda kalmıştır.

TÜRLERİN DOĞUŞU

Hollywood Etkisi

Film Türlerin ile alakalı çalışmalarda incelenen filmlerin tamamına yakını Hollywood filmleridir ve bu tür eleştirisi açısından önemli bir sorundur. Bu filmlerin incelenmesiyle

oluşan kavramsal genellemelerin farklı ülke sinemalarındaki film türlerini açıklamadaki geçerliliği tartışmalıdır. Ancak Hollywood sinemasının dünya seyircisine ulaşmadaki başarısı ve diğer ülke sinemalarına etkisi yadsınamaz.

Tür filmlerini edebi türlere giren yapıtlardan ayıran esas nokta, doğrudan ticari amaçlarla üretilen filmler olmalarıdır.

Birinci Dünya Savaşı'yla birlikte Hollywood'un tekelci stüdyo dönemi başlamıştır. Böylece Hollywood, diğer ülke sinemaları ile kıyaslanmayacak ölçüde büyümüş iç ve dış pazara hâkim olarak popüler filmlerin binlercesini üretip tüm dünyaya dağıtmıştır.

Hollywood'un büyük imkânlara sahip dev stüdyoları, 1920'lerin rekabet koşullarında bir yandan çarpıcı ve yeni konuların peşinden koşuyor, bir yandan da sınanmış olanların güvencesinden yararlanıyordu. Böylece Amerikan sinemasının, türleri, alttürleri ve tarzları çeşitlendi.

Hangi filmin, ne zaman ve nasıl gişe başarısı kazanabileceğinin formülü kesin olarak bulunamadığından, yapılan yatırımın taşıdığı riske karşı, başarılı filmlerin benzerleri yapıldı, bazı nitelikleri tekrarlandı. Dolayısıyla Hollywood için en önemli mesele, her zaman neyin nasıl satılacağı oldu.

Tür filmlerinin uluslararası kabulünde ikinci özellik ise, Hollywood'un, uzun süre Amerikan tiyatrosuna hâkim olan görkemli melodram geleneğini ve bu kalıba çok iyi uyan, onunla ortak anlatısal özellikleri paylaşan popüler edebiyat ürünlerini başarıyla harmanlayarak kendine mal etmiş olmasıdır. "Melodram: Ağlatı"

Böylece, ortak insani duygulara hitap eden ve sinemanın getirdiği olanaklara çok uygun düşen bir malzeme birikimi ortaya çıkmış, homojen bir seyirci kitlesi yaratma konusunda yardımcı olmuştur. Her türlü değişime uyarlanabilen melodramatik gelenekten, bütün türler parodiler aracılığı ile komediler de yararlanmış ve toplumsal gerilimlerin duygusal düzeye aktarılmasında sahip oldukları güç sayesinde melodramlar, tüm ülke sinemaları için vazgeçilmez olmuştur

Amerikan toplumunun temel inançları, popüler tür filmleri aracılığıyla, değişen toplumsal ortama uygun biçimde farklı alaşımlarla her zamanda gündemde tutulmuş, her defasında yeniden kitlelere mal edilmiştir. Tür filmleri, yalnızca Amerikan toplumunu değil uluslararası kültürel biçimler olarak tüm ülkelerdeki seyircileri etkilemiş ve ABD'nin kültür elçileri, propaganda araçları olma görevlerini başarılı bir şekilde yerine getirmiştir.

Film Türleri Nasıl Belirlenir?

Filmlere kendi koyduğu kıstaslara göre ciddi biçimde sınıflandıran ilk sinema yazarı Vachel Lindsay'dir. Şair ve eleştirmen olan Lindsay, 1915 tarihli Kitabında filmlerin sanatsal ürünler olduğunu kanıtlamaya çalışmış ve kurmaca filmleri ele alarak, bunları üç büyük gruba ayırmıştır

Birinci gruba, tiyatro sahnesine sığmayacak eylemlerin filmleri girmekte ve hareketli heykellere benzetmektedir İkinci grup, samimi derinlikli filmlerdir ve bunlarda karakterler, kişilikler ön plana çıkar. Bu filmlerde önemli olan "bir hava yaratmak "tır ve bunlar hareket halindeki tablolara benzemektedir Üçüncü grup ise Muhteşem filmlerdir, bunlar destanlara

benzetilmekte ve kendi içinde, masalsı olanlar, kalabalıkları içerenler, vatanseverlik temasını işleyenler ve dini filmler olarak tekrar dörde ayırmaktadır

Filmler pek çok kıstasa göre sınıflanabilir. Hatta hepsi önce sanat filmi olanlar ve olamayanlar diye ayrılıp, sonra bunların alttürlerine geçilebilir. Klasik anlatısal biçimler de sinemaya uygulanabilir; dram komedi, trajedi, melodram. Trajedi: Yaşamın acıklı ve hüzünlü yönlerini ortaya koyan, insanın çektiği acıları anlatan, kişilere acındırma telkinleriyle ders vermek amacı güden, tiyatro eserleridir

Filmleri;

- Yönetmenlerine göre
- İşlendiği olayların tarihsel dönemine göre
- Öne çıkardığı duyguya göre
- Yöneldiği seyirci kitlesine göre
- Ele aldığı toplumsal ve kültürel soruna göre

Pek çok kıstasa göre gruplandırmak olasıdır. Örneğin müzikal ve gangster türlerinin adları bile daha baştan ortak olamayan bir noktadan yola çıkarak yapılan sınıflandırmaya işaret etmektedir. Macera, korku ya da bilim-kurgu için de aynı şey söz konusudur. Filmler, klasik anlatı yapısının temel öğeleri olan kahramanlar, korsan, casus, gangster, dedektif, vampir ve yaratık gibi ve eylemin yer aldığı mekânlar western, yol, hayaletli ev/şato gibi de sınıflandırılabilir. Sinema tiyatro ve roman gibi beslendiği kaynakların hali hazırda olan türlerinden de sınıflandırılmaktadır. Aile melodramları, durum komedisi gibi tiyatro türleri, bilim kurgu, gerilim gibi roman türleri örnek olarak sayılabilir.

Judith Hess Wright tür filmlerinin toplumsal konumunun aydınlanması için bu filmlerin "yaptıklarını" açıklamak gerektiğini öne sürmekte ve bu sorunun yanıtını da; toplumsal çatışmaların farkına varma korkusunu giderme, eylem yerine tahmin, isyan yerine acıma ve ürküntü yaratma, kısacası statükoyu koruyarak yönetici sınıfın çıkarlarına hizmet etme olarak vermektedir. Tür filmlerinin toplumsal sorunlara geçici çözümler getirdiğini ileri süren Wright, birinci yolu kullanmış ve dört temel çatışmanın yoğunlaştırılmasıyla ortaya çıkan dört tür saymıştır.

Western; iyi ile kötü arasındaki çatışmanın şiddetli eyleme yalın biçimde çözülmesi, Korku; sorun çözmede akla dayananla inanca ya da geleneksel metafizik yollar arasındaki çatışma, bilim-kurgu; istilacılar ile düzeni korumak isteyenler arasındaki çatışma. Wright'a göre tür filmlerinin kapitalizme ilişkin çatışmalara gösterdiği çözüm yönetici sınıfa itaattir. Seyirci kendini ve çevresini sorgulamaktan, tek hakiki seçeneği olan karşı çıkıştan kaçar, bunun yerine fantazilerde bir sığınak bulur

Görüldüğü gibi tüm kuramsal tartışmalara karşın, filmlerin hangi türün içine gireceğinin belirlenmesinde her zaman özel tercihler geçerli olabilmektedir. Çoğu kez bir filmi, bir türe değil de ötekine yerleştirmede aynı kıstaslar uygulanmakta ya da özel nitelikler arasında bir seçim yapmak gerekmektedir. Örneğin olay örgüsü "Vahşi Batı"ya yerleştirilmiş olmasına karşın Oklahoma (1955) bir western değil bir müzikal olarak ele alınmaktadır. Çünkü burada önemli olan anlatının durup dururken bir şarkı tarafından kesintiye uğraması ve şarkıların filmin kurmaca dünyasının bir parçası olmasıdır. Yani bu örnekte ayrım, daha çok anlatı yapısı ile ilgilidir. Ağırlıklı olarak bir aşk ilişkisini işleyen bir filmi ikinci Dünya savaşı yıllarına yerleştirilmiş bile olsa bir aşk filmi ya da melodramken; bir başkasında yanardağın patlaması sırasında yaşanan aşk, onu felâket filmi olmaktan çıkarmayacaktır

Nesneler, tipler, mekânlar, bazı doğa parçaları, simgeleşerek belirli türlerin görsel malzemeleri arasında özel bir yer tutarlar: siyah otomobil, otomatik tüfek gangster filmlerinin; geniş kenarlı şapka, kement, tabanca, çöl, westernlerin yanıp sönen ışıklar, göstergeler, uzay gemileri bilim kurguların görsel uylaşımlarından bazılarıdır. Ancak bunların bir stilizasyon süreci geçirdiği, basın, reklam ve moda gibi, sinemanın kendi dışındaki kültürel sistemlerle kurduğu etkileşim aracılığıyla simgeleştiklerini de unutmamak gerekir. Örneğin, günlük olayların gazetelere yansıyan hikâyelerinden yola çıkan gangster filmlerindeki karakterlerin giysileri, gerçek gangsterlerin beğenisini kazanmış ve onlarında benzer biçimde giyinmesine sebep olmuştur.

Popüler filmlerin hepsi, hangi türe girerlerse girsinler, bazı ortak özelliklere sahiptir. Ancak bu, türlerin değişmezliğini göstermez, türlerin döneminin koşullarına uygun olarak bazen kendilerini öteki türden ayıran öne çıkarılmış özelliklerinde değişiklik olur. Örneğin, şiddet her zaman westernin öne çıkardığı bir öge olmakla birlikte bunun film içindeki ağırlığı, yoğunluğu ve sergilenişi değişmiş, altmışlarla birlikte, kan aracılığıyla görselleştirilmeye başlanmıştır. Yetmişlerde ise korku filmlerinin orak düşmanı yaratık günümüz korku filmlerinde daha ziyade birlikte yaşadığımız sıradan insan olmuştur.

Tür Filmlerinin Ortak Özellikleri Neler Olabilir?

Tür filmlerinin en önemli ortak özelliği popüler olmalarıdır. Kuşkusuz, her bir tür filminin ticari başarısı eşit değildir. Ancak asıl olan ticari bir başarının hedeflenmesi; bu filmlerin sinema endüstrisinin egemen işleyiş tarzına uygun biçimde, dağıtım ve salon zincirleri aracılığıyla düzenlenir olmasıdır. Bu ikinci özelliğe dayanan ve üzerinde durulması gereken konu, tür filmlerinin birer anlatısal kurmaca olarak sahip oldukları ortak noktalardır. Bunların da başında “öykü” gelir

Popüler filmlerin temel anlatısal öğeleri olan öykü ile öyküyü anlatma yollarının önemli bir kısmı, yüz yılların birikimini içeren gelenekten kaynaklanmış; eldeki bu gövdeye “sinematografi”nin özgün olanakları yeni bir nitelik kazandırmıştır

Bir tür filmi, iyi bilinen ve hemen tanınabilen olay örgüleri kullanmak, açıkça fark edilen “kötülerle” “kahramanlar” arasında yer alan, temel iyi-kötü karşıtlığını sergileyen bir nedenselliğe ve doğrusal bir zaman düzlemine dayanmak durumundadır. İyi ile kötünün çatışması, kutsal kitaplara, Habil’le Kabil’in öyküsüne dek gitmektedir

Film türlerinde de öykünün izi sürülürse, özellikle popüler edebiyat ürünleri ve sahne oyunlarıyla karşılaşılacaktır. Gangster filmleri bile günlük yaşamın kendinden değil, bunların gazetelere yansıyan öykülerinden yola çıkmıştır.

Tür filmleri, miras aldıkları klasik dramatik değerlere çok bağlıdırlar. Bu filmlerde her zaman kesin bir başlangıç, gelişme ve sonuç; bir devamlılık, bir kapalılık ve bir çerçeve duygusu vardır. Film adeta “bir zamanlar” diye; var olan bir dengeyi göstererek başlar ve dengenin bozulmasıyla ilerler. Ancak, her iplik iyice bir birine bağlanır, tüm temel çatışmalar çözülür denge yeniden kurulur ve film biter.

Tür filmi kapalı bir dünyadır ve muğlaklığa yer vermez, neyin ne ve nasıl olduğu her zaman açıklanır. Muğlaklığa imkân vermeme zorunluluğu, o türün kendi türsel uygunluğu açısından da geçerlidir Yani, seyirci, filmin hangi türe ait olduğu konusunda kararsızlığa düşürecek bir durum söz konusu olamaz

Uzay gemisi dünyaya dönünceye, kötülerin şatosu yanıncaya, hak yerini buluncaya, düşman mahvedilinceye dek; olay olayı sırasınca izler. Dolayısıyla, her hangi bir türün olay örgüsünün başlangıç noktası, gizli bir biçimde "son"u da içermektedir.

En iyi tür filmleri, her zaman, gerçekte olduklarından daha kısa sürmüş duygusu yaratırlar. Çünkü yalnızca olay örgüsünün gerektirdiği ve kaçınılmaz bir nedensellik hissi yaratacak sahnelere izin vardır. Hitchcock'a atfedilen "Gösterebileceksen diyalog kullanma" ilkesine tür filmleri her zaman uymaz; göstermek uzun sürecekse söylenir.

Pek çok filmde kullanıldıktan sonra bu görsel öğelerin ortak anlamları oluşur. Filmi yapanla seyirci arasında kendiliğinden fark edilen bir iletişim biçimi inşa eder. Orman tehlikeli, karanlıkta köyün üzerine doğru yükselen kale ürkünç, çölün düz ufku geçit vermez gibidir. Pelerinler müzikalde değilse tehdit ediciyken, kaynayan sıvılarla dolu laboratuvar insanın yapmaması gereken şeyleri yapan adamlarla doludur.

Tür filmlerinin çarpıcı ve temel özelliklerinden biri, mekânların ve karakterlerin sabitliğidir. Bir film boyunca ya da türün bütünü içinde, bunların temel nitelikleri büyük ölçüde değişime uğramaz. Örneğin müzikalin dünyası cennet gibi parlak bir dünyadır. Aynı şekilde westernin beyaz erkek kahramanı yasa dışı bile olsa "onur "unu her şeyin üzerinde tutar. On dokuzuncu yüzyıla dek insanın niteliklerinin doğumla birlikte belirlendiğine ve gelişip değişmeyeceğine inanıldığından; insan karakterinden söz edilebilmiştir. Yunancada, alfabedeki harflerle verilen ad olan karakter sözcüğünün anlamı, izleri kâğıda basmakla ilgilidir ve bir değişmezliğe gönderme yapar

Tür filmleri bu klasik kavramı en geniş biçimiyle kullanır. Tür filmleri çoğu kez, genelleştirilmiş, şu ya da bunu yapmaktan ötürü tanıdık hale gelmiş olan karakterleri, ikonografik araçlarla, -kostümler, -nesneler, aletler, -mekânsal düzenlemeler vb bir bütün halinde inşa ederler. Yıldız takan adam, beyaz önlüklü adam, masum yüzlü platin saçlı güzel kız vb., görmüş olduğumuz öteki filmlerdeki şerifleri, deli bilim adamlarını, gangster sevgililerini hatırlatır

Kişi değil, karakterler kullanmak, hızlı ve doğrudan, kolay kavranan standart film karakterleri inşa etmenin yanı sıra bir başka açıdan da önemlidir. Bu yolla seyirci, karakterlere ilişkin olarak, daha fazla oranda empati içine girebilmektedir. Tür filmlerinin karakterleri yalnızca yüzeyleriyle var oldukları için, öyküde, olay örgüsünde ne rol oynayacakları kolayca tahmin edilebilir.

Bu karakterlerin insan olarak sınırlılıkları olabilir ama eylem konusunda sınırları yoktur. Yapmayı istediklerimizi yaparlar; yaşamdaki kötüyü saptayıp (bu kötü bazen canavar bazen de bir haydut) onu yok ederler. Kendi yaşamında işlerin yolunda olmadığını bilen seyirci bunun nedenini toplumsal biçimlenmemi, büyük şirketler mi, politikacılar mı, komşular mı, işyerindeki müdür mü? Tam olarak çözemiyor olabilir. Ama zaten çözse bile her kim ya da ne olursa olsun onu dışarı davet edip düelloda yenemeyeceği ya da kasabalıyı toplayıp takibe çıkamayacağı açıktır

Sobchack'a göre tür filmlerinin karakterleri bizimkinden daha iyi bir dünyada yaşarlar. Çünkü bu dünyada sorunlar doğrudan duygusal olarak, eylem içinde çözülebilir. Bu bir anlamda ideal bir düzlem, bir ütopya; seyirciden uzak bir dünyadır.

Bu filmlerin klasik doğası gereği, çatışmaların ve gerilimlerin ortadan kalkışı hep topluluğun lehine olmaktadır. Klasik düşüncede, çatışmaları ortadan kaldıran ve bunları bireysel

olmaktan çıkaran her şey toplumsal bir iyi olarak görüldüğünden, grup değerleri sürekli olarak güçlenecektir.

Tür filmleri bunu yapmaktadır. Bu olumlu karakterle olduğu kadar olumsuz karakterlere de yakalanma, hapse girme cezası ve korkusu olmaksızın özdeşleşme aracılığıyla gerçekleşir. Örneğin savaş filmlerinde, birbirini tanımayan değişik erkeklerden oluşan bir ekip, önemli bir görev üstlenir ya da güç durumda kalır. Film boyunca kişisel farklılıkların nasıl törpülendiği ve grup amacı için ekibin nasıl bütünleştiği görülür. Bireysellik burada, grubun ulusun çıkarı iyiliği için geri planda kalacaktır. Korkak biri, kendi hayatını kurtarmaya çalışsa da bu kötü özelliği ötekilere bulaştıramadan bir biçimde yok olur ya da değişir

Hollywood türlerinde ağırlık, sanıldığı gibi bireycilikten taraf değildir. Aksine önceden tanımlanmış “genel yararlar” için aile, çete, vb. kurum ve topluluklar ön planda yer alır ve esas olarak, toplumsal düzen için de özveriyle yaşamanın yüceltilmesi söz konusudur. Buradan tür filmlerinde esas erkek karakterlerinde bulunan ortak özelliğe geçmek olasıdır.

Çünkü merkezdeki erkek karakter, tür filmlerinde grubun yasa ve düzeninin, dengenin, hayatta kalmanın hizmetindedir. Kendinin değil, örgütün ya da kurumun emrindedir ve eylemleri ne denli bireysel olursa olsun bu böyledir. Polisler –pek çok seyircinin yapmak istediği şiddet dolu ve çoğu kez yasadışı eylemlerde bulunurlar ama bunun amacı suçluyu yakalamak, düzeni ıslah etmektir

Bu filmlerde ne olursa olsun, belirli bir toplumsal ve ahlaki düzenin varlığı; grup yararının bireysel ve maddi yararlara üstün geldiği hep hissedilir. Sonunda tüm bireysellik girişimleri dışlanır çünkü kaçınılmaz adalet, toplumsal değerler ve düzen kabul edilir. Tür filmlerinin temel tematik ilkesi toplumsal düzenin ıslahı ve statükonun meşrulaştırılmasıdır.